

Annales

Instituti

Archaeologici

IX - 2013

Godišnjak

Instituta za

arheologiju

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Adress od the editor's office

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
<http://www.iarh.hr>

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Marko Dizdar

Izvršni urednici/Desk editors

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Tehnički urednici/Technical editors

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Izdavački savjet/Editorial committee

Vlasta Begović, Marko Dizdar, Dunja Glogović, Snježana Karavanić, Goranka Lipovac Vrkljan, Branka Migotti, Kornelija Minichreiter, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Željko Tomičić, Ante Uglešić

Prijevod na engleski/English translation

Sanjin Mihelić

Lektura/Language editor

Ivana Majer (hrvatski jezik/Croatian)
Sanjin Mihelić (engleski jezik/English)

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Korektura/Proofreaders

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambreč

©Institut of archaeology, Zagreb 2013.

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

- 8** **Daria Ložnjak Dizdar**
Mirela Hutinec
Sotin – arheološka istraživanja 2012. godine
- 12** **Tomislav Hršak**
Tino Leleković
Marko Dizdar
Rezultati istraživanja nalazišta Batina – Sredno 2012. godine
- 20** **Tatjana Tkalčec**
Arheološka istraživanja nalazišta Crkvari – crkva sv. Lovre 2012. godine
- 26** **Kornelija Minichreiter**
Slavonski Brod, Galovo, arheološka istraživanja 2012.
- 31** **Saša Kovačević**
Nova Bukovica – Sjenjak 2012.
- 35** **Daria Ložnjak Dizdar**
Medinci – Čićoka/Jablanik – zaštitna istraživanja 2012. godine
- 38** **Marko Dizdar**
Rezultati zaštitnih istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo – Veliko polje u 2012. godini
- 44** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marija Mihaljević
Dolina – Glavičice, istraživanja 2012.
- 48** **Tajana Sekelj Ivančan**
Nastavak arheoloških istraživanja na položajima Volarski breg i Sušine kraj Virje u 2012. godini
- 55** **Marina Ugarković**
Tina Neuhauser
Stobreč 2012. – helenistički bedem
- 59** **Marina Ugarković**
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić
Tina Neuhauser
Hvar, otok Sveti Klement, uvala Soline, arheološka istraživanja 2012.

CONTENTS

Archaeological Excavations

- 8** **Daria Ložnjak Dizdar**
Mirela Hutinec
Sotin – archaeological investigations in 2012
- 12** **Tomislav Hršak**
Tino Leleković
Marko Dizdar
The results of the excavations of the Batina-Sredno site in 2012
- 20** **Tatjana Tkalčec**
Archaeological investigations at Crkvari – St. Lawrence Church in 2012
- 26** **Kornelija Minichreiter**
Slavonski Brod, Galovo, archaeological investigations in 2012
- 31** **Saša Kovačević**
Nova Bukovica – Sjenjak 2012.
- 35** **Daria Ložnjak Dizdar**
Medinci – Čićoka/Jablanik – rescue investigations in 2012
- 38** **Marko Dizdar**
The results of the 2012 rescue excavations of the La Tène culture cemetery in Zvonimirovo – Veliko Polje
- 44** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marija Mihaljević
Dolina-Glavičice, the investigations in 2012
- 48** **Tajana Sekelj Ivančan**
Continued archaeological investigations at the positions of Volarski Breg and Sušine near Virje in 2012
- 55** **Marina Ugarković**
Tina Neuhauser
Stobreč 2012 – Hellenistic fortification
- 59** **Marina Ugarković**
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić
Tina Neuhauser
Hvar, St. Clement island, Soline Bay, archaeological investigations in 2012

64 Siniša Krznar Arheološko istraživanje lokaliteta Torčec – Cirkvišće 2012. godine	64 Siniša Krznar <i>Archaeological investigations at the site Torčec – Cirkvišće in 2012</i>
69 Marko Dizdar Zaštitna arheološka istraživanja nalazišta AN 4 Poljana Križevačka 1 na trasi autoceste A12, dionica Gradec – Kloštar Vojakovački	69 Marko Dizdar <i>Rescue archaeological excavations of the AS 4 Poljana Križevačka 1 site on the route of the A12 motorway, section Gradec-Kloštar Vojakovački</i>
76 Tatjana Tkalčec Kasnosrednjovjekovno naselje Buzadovec–Vojvodice (AN 3) na trasi autoceste A12 Sveta Helena – GP Gola	76 Tatjana Tkalčec <i>The late mediaeval settlement Buzadovec – Vojvodice (AS 3) on the route of the A12 motorway Sveta Helena – GP Gola</i>
<p>88 Snježana Karavanić
Andreja Kudelić</p> <p>Rezultati arheoloških istraživanja lokaliteta Kalnik – Igrišće</p>	<p>88 Snježana Karavanić
Andreja Kudelić</p> <p><i>Results of archaeological investigations of the Kalnik – Igrišće site</i></p>
<p>93 Marko Dizdar
Daria Ložnjak Dizdar</p> <p>Zaštitna istraživanja nalazišta AN 1 Grabrić na trasi autoceste A13, dionica Čvor Vrbovec 2 – Čvor Farkaševac</p>	<p>93 Marko Dizdar
Daria Ložnjak Dizdar</p> <p><i>Rescue excavations of the AN 1 Grabrić site on the route of the A13 motorway, section Vrbovec 2 Junction – Farkaševac Junction</i></p>
98 Marko Dizdar Terenski pregled i probna istraživanja na izgradnji spojne ceste od Petrinje do mosta preko rijeke Kupe u Brestu	98 Marko Dizdar <i>Field survey and test excavations on the route of the connecting road between Petrinja and the bridge over the Kupa river in Brest</i>
<p>102 Juraj Belaj
Filomena Sirovica</p> <p>Arheološka istraživanja na lokalitetu Stari grad u Ivanju 2012. godine</p>	<p>102 Juraj Belaj
Filomena Sirovica</p> <p><i>Archaeological investigations at the Old Town site in Ivanec in 2012</i></p>
109 Tatjana Tkalčec Nastavak arheoloških istraživanja burga Vrbovca u Klenovcu Humskom 2012. godine	109 Tatjana Tkalčec <i>Continued archaeological investigations of the mediaeval fortified town Vrbovec in Klenovec Humski in 2012</i>
116 Asja Tonc Rezultati probnih iskopavanja na gradini Svete Trojice 2012. godine	116 Asja Tonc <i>Results of trial excavations at the Sv. Trojica hillfort in 2012</i>
<p>121 Bartul Šiljeg
Goranka Lipovac Vrkljan
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Konestra</p> <p>Crikvenica – <i>Ad turre</i>, rezultati sustavnih arheoloških istraživanja rimske keramičarske radionice na lokalitetu Igralište 2012. godine</p>	<p>121 Bartul Šiljeg
Goranka Lipovac Vrkljan
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Konestra</p> <p><i>Crikvenica – Ad turre, Results of Systematic Archaeological Excavations of the Roman Pottery Workshop at the Igralište Site in 2012</i></p>
<p>131 Bartul Šiljeg
Vladimir Kovačić
Ana Konestra</p> <p>Nastavak arheološko-konzervatorskih istraživanja lokaliteta Stancija Blek (Tar) u 2012. godini</p>	<p>131 Bartul Šiljeg
Vladimir Kovačić
Ana Konestra</p> <p><i>Continued archaeological investigations and conservation at the Stancija Blek site (Tar) in 2012</i></p>

Terenski pregledi

136 **Tatjana Tkalčec**

Rekognosciranje na području Bjelovarsko-bilogorske i Koprivničko-križevačke županije u 2012. godini

167 **Kristina Jelinčić Vučković**

Terenski pregled lokaliteta Novo Selo *Bunje* na otoku Braču

175 **Asja Tonc**

Terenski pregledi područja izgradnje novih cestovnih pravaca na teritoriju Zagrebačke i Istarske županije

Field Surveys

136 **Tatjana Tkalčec**

Field surveys in the Bjelovar-Bilogora and Koprivnica-Križevci counties in 2012

167 **Kristina Jelinčić Vučković**

Field survey of the Novo Selo Bunje site on the island of Brač

175 **Asja Tonc**

Field surveys of the construction area of new roads in the Zagreb and Counties of Zagreb and Istria

Eksperimentalna arheologija

185 **Andreja Kudelić**

Testiranje tehnologije izrade keramičkih posuda i rekonstrukcija hipotetske horizontalne keramičarske peći

190 **Andreja Kudelić
Filomena Sirovica
Dinko Tresić Pavičić**

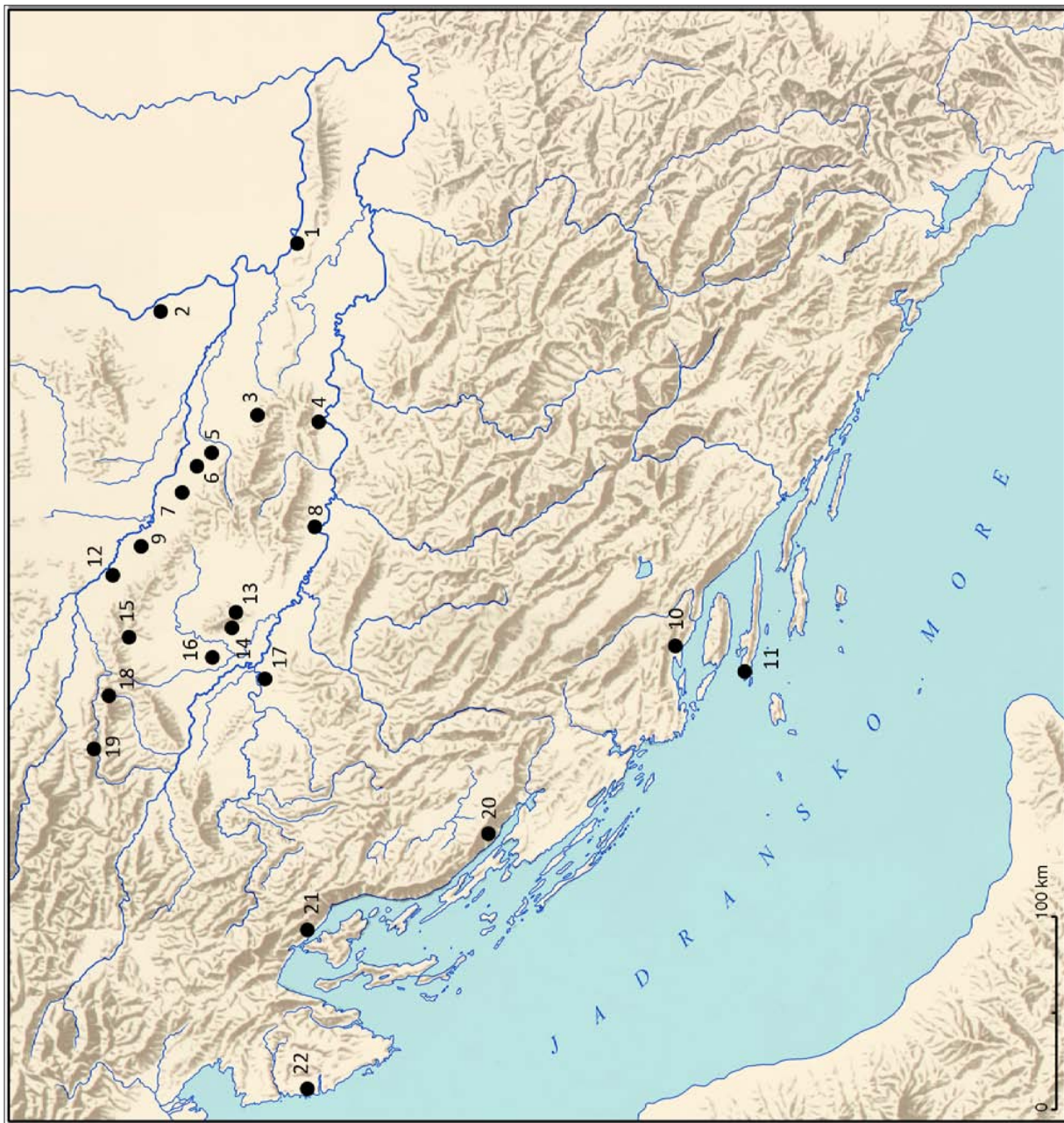
Dokumentiranje reljefnih značajki položaja Kurilovec–Belinščica tijekom 2011. i 2012. godine

185 **Andreja Kudelić**

Testing of ceramic vessel production technology and reconstruction of a hypothetical horizontal ceramic kiln

190 **Andreja Kudelić
Filomena Sirovica
Dinko Tresić Pavičić**

Documenting the relief features of the position Kurilovec–Belinščica in 2011 and 2012

1. Sotin
2. Batina - Sredno
3. Crkvari - crkva Sv. Lovre
4. Slavonski Brod- Galovo
5. Nova Bukovica- Sjenjak
6. Medinci - Čičoka/Jablanik
7. Zvonimirovo - Veliko polje
8. Dolina - Glavičice
9. Volarski breg i Sušine
10. Stobreč
11. Sv. Klement-Soline
12. Torčec - Crkvišće
13. AN 4 Poljana Križevačka
14. AN 3 Buzadovec-Vojvodice
15. Kalmik -Igrišće
16. AN 1 Grabrić
17. Petrinja-Žrnica
18. Ivanec- Stari grad
19. Klenovec Humski-Plemićki grad Vrbovec
20. Gradina Sv. Trojice
21. Crkvenica-Igralište
22. Stanција Blek-Tar

Rezultati probnih iskopavanja na gradini Svete Trojice 2012. godine

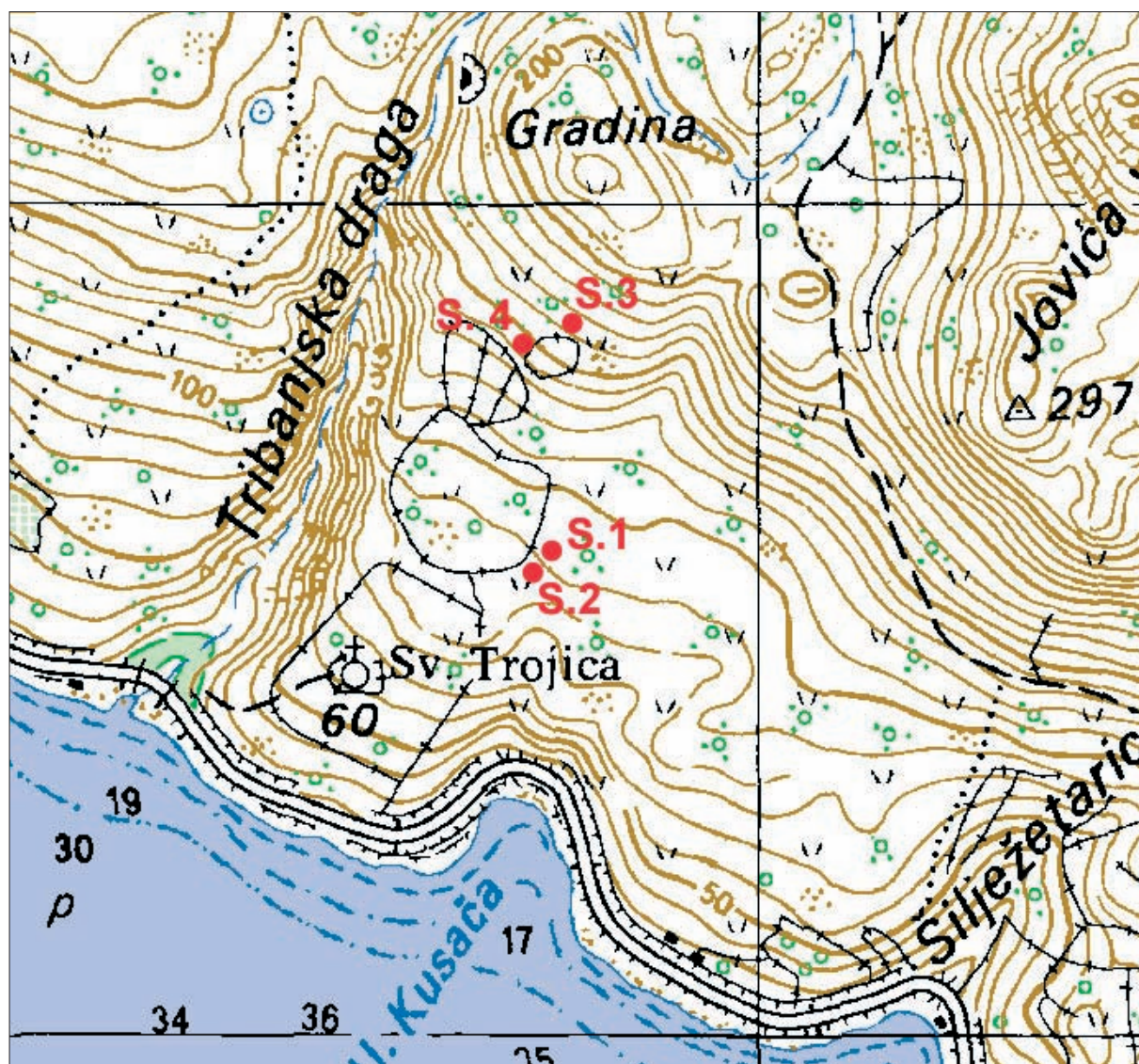
Results of trial excavations at the Sv. Trojica hillfort in 2012

Asja Tonc

Primljeno/Received: 4.3.2013.
Prihvaćeno/Accepted: 7.8.2013.

U listopadu 2012. nastavljena su probna sondiranja na prostoru gradine Svete Trojice, započeta 2010. godine. Otvorene su četiri sonde, u kojima je pronađen uglavnom keramički materijal, a prikupljeni su i metalni nalazi. Predmeti se mogu datirati u posljednja stoljeća stare ere, a nalazi amfora, novca i stolnog posuđa pokazuju uklopljenost lokalne zajednice u mrežu jadranskih komunikacija.

Ključne riječi: probna iskopavanja, Starigrad–Paklenica, Velebit, liburnsko gradinsko naselje, 2. – 1. stoljeće pr. Kr.
Key words: trial excavations, Starigrad Paklenica, Velebit, Liburnian hillfort settlement, 2nd-1st cent. BC

Sl. 1 Položaj sonde istraženih u listopadu 2012. godine.

Fig. 1 Position of the sondages investigated in October 2012.

U listopadu 2012. obavljena su nova probna iskopavanja na lokalitetu gradine Svete Trojice nedaleko od Starigrada-Paklenice, u Velebitskom primorju.¹ Arheološkoj zoni, smještenoj kod naselja Šibuljina u općini Starigrad (Zadarska županija), pripadaju prapovijesno gradinsko naselje pripisano zajednici Liburna i područje bizantskog kastruma, ali i ostaci antičkog pristaništa utvrđeni u jednoj od uvala u podnožju crkve sv. Trojice.² Brojni nalazi prikupljeni terenskim pregledima, ali i aktivnostima zainteresiranih amatera,³ pružili su tek mali uvid u bogatstvo i značenje ovog nalazišta, potkrijepljeni debljinom kulturnog sloja vidljivog u profilima bespravno izgrađene makadamske ceste. Daljnji radovi, poput onih na obnovi stupova dalekovoda zbog kojih je istraživače pri dolasku dočeka ružan prizor bagerom probijene ceste preko čitavog platoa u podnožju naselja i tik uz sjeverni bedem kasnoantičke utvrde (sl. 2), upozoravaju na opasnost daljnje devastacije i nužnost pravne zaštite, ali i osvješćivanja važnosti lokaliteta u očima lokalnog stanovništva kako bi i ono sudjelovalo u zaštiti.

Sl. 2 Cesta probijena kroz arheološku zonu, uz kasnoantički bedem, za potrebe zamjene stupova dalekovoda (snimila: A. Tonc).

Fig. 2 Road built through the archaeological zone along the Late Roman rampart, for the purposes of replacing the transmission-line tower (photo: A. Tonc).

Protopovijesna gradina sastoji se od vršnog platoa s akropolom te podgrađa, a naselje je bilo zaštićeno masivnim suhozidnim bedemom koji i danas, iako razrušen, dominira vizurom gradine, naročito sa sjeverne strane. Zapadni bedem koji se spušta paralelno s kanjonom Tribanjske drage te obuhvaća i dio terasa u podnožju akropole, dijelom je uništen probijanjem

ceste, ali i gradnjom recentnih suhozidnih ograda (sl. 3). Prve detaljnije podatke o veličini i dataciji gradinskog naselja pružili su terenski pregledi obavljeni nakon devastacije prilikom gradnje spomenute makadamske ceste koja se uspinje od magistrale prema crkvi te nastavlja prema zaseocima sjeverno od same gradine (Dubolnić 2006; 2007). Valorizaciji nalazišta znatno je doprinijela objava numizmatičkih nalaza prikupljenih na prostoru od samoga vršnog platoa sve do okolice crkve sv. Trojice koji su, uz brojni keramički materijal karakterističan za tzv. helenističko razdoblje, potvrdili egzistiranje naselja u razdoblju od 2. pa sve do kraja 1. stoljeća pr. Kr. (Dubolnić Glavan, Glavaš 2011). Također je utvrđeno kako je ovaj položaj koristila rimska vojna postrojba – paljevinski grob augzilijara keltskog podrijetla datiran u augustovsko doba, kao i nalazi željeznih zakovica cipela rimskih vojnika karakterističnih za vrijeme druge polovine 1. stoljeća pr. Kr. svjedoče o kretanjima rimske vojske na ovom prostoru (Tonc, Radman-Livaja, Dizdar 2013; Tonc 2011).

Nakon ponovljenoga terenskog pregleda 2009. godine izdvojeno je nekoliko položaja na kojima se željelo provjeriti eventualno postojanje liburnske ili ranorimske nekropole, na postojanje koje je ukazivao slučajni nalaz groba augzilijara (Tonc 2010). Prva probna iskopavanja nisu međutim uspjela ubicirati prostor nekropole, a bila su koncentrirana na prostor u podnožju gradinskog naselja, sjeveroistočno od kastruma (Tonc 2011). U ovoj sezoni istraživanja sonde su otvorene nešto zapadnije, na prostoru između suhozidom ograđenih privatnih vrtova sjeverno od bedema kastruma i makadamske ceste, te na južnim obroncima gradine, uz vrtaču (sl. 1). Ujedno je detaljno pregledan čitav prostor vršnog platoa s akropolom i južnih obronaka gradine, te su prikupljeni brojni površinski nalazi čiji je položaj snimljen totalnom stanicom. Otvorene su četiri sonde, istražene ručnim iskopom, manjih dimenzija s obzirom na ograničena financijska sredstva, kojima se nastojala utvrditi stratigrafska situacija.

Sonde 1 i 2 otvorene su s vanjske strane suhozidnih ograda, sjeverno od kasnoantičkog bedema. Manja sonda 1 otvorena je zbog provjere stratigrafije, ali izuzev nekoliko vrlo sitnih i jako uništenih ulomaka keramike nije bilo drugog materijala, pa nije proširena. Sonda 2 zapravo je rov od gotovo 8 m dužine i 1 m širine, a na zapadnom je dijelu proširen u pravcu sjevera s pravokutnom sondom dimenzija oko 2x2,30 m. Uz ulomak brončane igle fibule, pronađeni su samo ulomci pretežno tamnije crvene i sive keramike, jako oštećenih rubova, što se kao i u slučaju nalaza iz sonde 1 može tumačiti kao posljedica akumulacije uslijed erozivnog djelovanja. Kao i u sondama iz prethodne sezone, stratigrafija se sastoji od vrlo tankog sloja humusa i sloja miješane zemlje sa sitnijim kamenjem, debljina kojeg varira, a ispod kojeg se nalazi kameni živac. U proširenju rova uočeno je i postojanje sloja tamne glinaste crvene zemlje sa sitnim šljunkom, bez nalaza, a vjerojatno je posljedica nekoga recentnog djelovanja, što odgovara blizini ceste, kao i vrtova.

Manje kvadratne sonde 3 i 4 (otprilike dimenzija 1,50x1,30 m) istražene su sjevernije od ovih, na južnim padinama gradine. Riječ je o manjim terasama koje se pružaju u pravcu zapad – istok, a koje omeđuje makadamska cesta te duboka jaruga na istočnoj strani. Na ovom se prostoru nalazi i vrlo velika količina površinskih nalaza, što ukazuje na intenzivno korištenje prostora, iako je dio materijala s površine mogao biti akumuliran erozijom s gornjih terasa. Ipak, stratigrafska situacija u sondama pokazala je da je riječ o bogatom naseobinskom sloju s mnoštvom keramike, od ulomaka amfora (Lamboglia 2) do stolnog posuda. Koncentracija nalaza nešto je manja u sondi 3, otvorenoj iznad ograđene vrtače, naspram situacije u sondi 4 na kosini u blizini zapadnog zida vrtače, koja je otvorena na mjestu pronalaska željeznog noža koji je dijelom bio u humusu. Nakon čišćenja gornjih slojeva, došlo se do koncentracije keramičkih nalaza oko koje se nalazio i svojevrsni vijenac od nepravilnog kamenja (sl. 4), a uz naopako okrenutu posudu na nozi pronađen je i mali brončani novac, koji međutim nije čitljiv. S obzirom na koncentraciju nalaza, isprva je situacija definirana

1 Istraživanja lokaliteta provode se u suradnji Instituta za arheologiju i Arheološkog muzeja u Zagrebu, a financirana su sredstvima znanstvenog projekta *Razvoj i mobilnost protopovijesnih zajednica naseljenih na tlu kontinentalne Hrvatske*, voditelj dr. sc. Marka Dizdara s Instituta za arheologiju. Sukladno rješenju Konzervatorskog odjela u Zadru voditeljica istraživanja provedenih između 17. i 23. listopada 2012. bila je Asja Tonc s Instituta za arheologiju, a zamjenik dr. sc. Ivan Radman-Livaja iz Arheološkog muzeja u Zagrebu.

2 Obavijest o nedavnim podvodnim arheološkim istraživanjima dugujem kolegi Mati Ilkiću, na čemu ovom prilikom zahvaljujem.

3 Na korisnim podacima o lokalitetu pruženima prilikom posjete terenu zahvaljujem kolegici Martini Dubolnić Glavan, kao i gospodinu Markici Rebiću.

Sl. 3 Pogled s juga na zapadni bedem i plato tzv. akropole (snimila: A. Tonc).

Fig. 3 View from the south to the western rampart wall and the plateau of the so-called acropolis (photo: A. Tonc).

kao grob 1, na što su upućivali i sitni ulomci spaljenih kostiju. Ipak, nakon dokumentiranja i daljnjeg čišćenja nalaza, nisu se ukazali obrisi grobne rake ili paljevinski ostatci koji bi potvrdili postojanje groba, a primijećeno je da keramički nalazi u čitavoj sondi i na različitim dubinama uključuju uz finu stolnu kera-

miku i brojne ulomke amfora i grubljih lonaca, odnosno riječ je o velikom broju različitog posuda, što je potvrđeno nakon pranja materijala. Zbog jako velike količine životinjskih kostiju, ulomaka školjaka i raznovrsne keramičke građe, ipak je vjerojatnije riječ o naseobinskom sloju. Također bi, s obzirom na

Sl. 4 Sonda 4 s keramičkim nalazima i životinjskim kostima *in situ* (snimila: A. Tonc).

Fig. 4 Sondage 4 with ceramic finds and animal bones *in situ* (photo: A. Tonc).

blizinu naselja, položaj groba bio izniman, iako uvijek postoji i mogućnost kasnijeg polaganja grobne cjeline unutar starijeg sloja naselja, kad ono više ne postoji na ovom mjestu. Sonda je istražena do dubine od oko 50 cm, pri čemu se nije došlo do zdravice odnosno kamenog živca. S obzirom na znatnu količinu građe i mogućnost (iako malo vjerojatnu) postojanja daljnjih grobnih cjelina, odlučilo se prekinuti radove kako bi se u sljedećoj kampanji nastavilo proširivanjem sonde i istraživanjem veće površine utvrdila stratigrafija.

Preliminarna analiza keramičkog materijala omogućila je izdvajanje više tipova recipijenata koji se mogu svrstati unutar tri kategorije: posude za piće tankih stijenki kojima pripadaju ulomci Gnathia i keramike od svijetle gline s tamnim premazom, slijede posude grublje fature, tj. lonci i slični recipijenti, te naposljetku amfore. Većina posuda prekrivena je tamnosmeđim kalcificiranim slojem koji se ne skida pranjem. Ulomci amfora mogu se pripisati Lamboglia 2 ili grčko-italskom tipu, a pripadaju razdoblju od kraja 2. do druge polovine posljednjeg stoljeća prije Krista (Cipriano, Carre 1989: 82–84; Horvat, Bavdek 2009: 83), dok se kuhinjskoj keramici mogu pripisati dijelovi lonaca tamnosmede, crveno-smede do sive boje te ulomci grube tamnocrvene keramike s puno primjesa, koja podsjeća na fakturu italske kuhinjske keramike pronađene na trgovačkim naseljima na prijelazu Razdrto (Horvat, Bavdek 2009: Sl. 118–121, 125–127). Pretpostavljenom grobnom inventaru pripada posuda na nozi – PN 15, koja je bila naopako okrenuta prilikom otkrića i koja nije u cijelosti sačuvana. Riječ je o posudi na šupljorjstvenastoj nozi, s recipijentom oštrem profilacijom u donjem dijelu, a sačuvan je i dio gornjeg dijela recipijenta koji se sužava prema vrhu, s tragom ručke. Boja keramike je svijetlonarančasta, a vidljivi su ostaci tamnog premaza s vanjske strane, kao i tamnosmede glatkog premaza na unutarnjoj stijenki posude. Posuda se može odrediti kao bikonični kantaros, za koji analogije postoje među materijalom s Rta Ploča, iz Resnika, Spile Nakovane, Salone, Isse i Narone, a datira se općenito od 3. do 1. stoljeća pr. Kr. (Šešelj 2005: 56–58, Sl. 7–12; 2008: 105–111, Sl. 7–12). Preostali ulomci finih posuda za piće pokazuju tragove crnog ili tamnosmede premaza, a ovoj kategoriji pripadaju, kako je spomenuto, i ulomci keramike koja se po karakterističnom rebrastom ukrasu može odrediti kao tip Gnathia i prije detaljnije analize datirati okvirno od 4. do početka 2. stoljeća pr. Kr., moguće i kasnije u slučaju isejske proizvodnje (Lippolis 1994: 356–359; Kirigin 1990: 62–63). Željezni nož pronađen u sondi 4 ima punu dršku s okruglim završetkom, a oštrica je zakrivljena s vanjske strane. Oštrica je dosta oštećena, a ukupna sačuvana dužina iznosi oko 20 cm. Najbliže analogije za ovakav oblik noža postoje među nalazima iz Mahrevića, Krajčevića, Širokog ili Gostilja, tj. u skupini IIIb po tipološkoj podjeli M. Parović-Pešikan, koja ovisno o dužini obuhvaća i kratke mačeve i noževe, a koju autorica datira u 3. do 2. stoljeće pr. Kr. (Parović-Pešikan 1982: 40–41, T. IV: 3–8). Na Beretinovoj gradini kod Radovina pronađen je željezni nož koji pokazuje slično zakrivljeni vanjski rub oštrice, no drška nije sačuvana, a nalazi se sličnih noževa od oko 20 cm dužine navode i za lokalitete Zaton i Nin, nažalost, uglavnom bez ilustracije (Batović 2004: 321, 616, T. XX). Sličan nož potječe s područja Starigrada ili možda iz okolice Obrovca, a dužinom od otprilike 18 cm također se može usporediti s nožem pronađenim na Svetoj Trojici (Stipčević 1960: 90, Sl. 1: 1). Na karti rasprostranjenosti koju je objavio M. Guštin ovom primjerkom odgovara treća varijanta tzv. krivih mačeva, koja se uglavnom nalazi na prostoru južne Hercegovine, zapadne Srbije te oko Skadarskog i Ohridskog jezera (Guštin 1984: Sl. 29, Lista 6). Spomenuti nož koji možda potječe s područja Starigrada svrstava se zajedno s primjerkom pronađenim u probnim iskopavanjima među najsjevernije primjerkove ove sku-

pine. Ostali metalni nalazi obuhvaćaju razne željezne, olovne i brončane ulomke koji se prije restauracije uglavnom ne mogu preciznije tipološki definirati, izuzev nekoliko željeznih zakovica cipela koje su analogne pronađenima tijekom kampanje 2010., a koji odgovaraju oblicima kasnorepublikanskog i ranocarskog

Sl. 5 Numidski novac pronađen na južnim obroncima gradine (snimila: A. Tonc).

Fig. 5 A Numidian coin found at the southern foothills of the hillfort (photo: A. Tonc).

vremena (Tonc 2011: 86–87). Najmanje jedan komad novca može se međutim i prije restauracije na osnovi karakterističnog prikaza odrediti kao numidski kov iz 2. stoljeća pr. Kr., a koji i inače predstavlja najzastupljeniji tip novca na lokalitetu (sl. 5; Dubolnić Glavan, Glavaš 2011: 104).

Nalazi amfora Lamboglia 2, numidskog novca i Gnathia keramike, željeznog noža koji ima analogije na prostoru istočne Bosne i južnojadranskom zaleđu, kao i bikoničnog kantarosa koji također pokazuje vezu sa srednjom i južnom Dalmacijom ali i južnim Jadranom, smješta ovaj lokalitet u okvirve helenističkog razdoblja, odnosno od 3. stoljeća prije Krista sve do kasnorepublikanskog – augustejskog vremena, na što upućuju nalazi Aucis-sa fibula i zakovica legionarskih cipela iz prethodne kampanje. Lokalitet svakako svojom veličnom i bogatstvom predstavlja vrlo značajno nalazište područja velebitskog priobalja, pa se s pravom smatra središtem lokalne zajednice, moguće i jedne liburnske općine (Čač 2007: 66–67). Prostor južnog Velebita relativno je slabo poznat, ali na osnovi materijala s ovog nalazišta može se zaključiti kako je očito održavao trgovačke kontakte i komunikaciju s prostorom čitavog Jadrana. Samo liburnsko naselje kod Svete Trojice svakako egzistira i u posljednjim stoljećima stare ere, a u drugoj polovini 1. stoljeća pr. Kr. na ovom se području nalaze i rimske vojne postrojbe, iako u ovom trenutku nije moguće odrediti je li riječ o privremenom boravku ili tek prolasku trupa, a ujedno nije jasno postoji li u tom trenutku još uvijek i naselje autohtone zajednice na gradini. Obilje materijala u sloju tamnosmede rahle zemlje na južnim obroncima naselja svakako sugerira intenzivnu naseljenost ovog položaja, dok se još mora utvrditi lokacija pripadajuće nekropole, a posljednji primjer devastacije ukazuje i na nužnost hitne zaštite ove arheološke zone koja svakako zaslužuje pozornost znanstvene, ali i lokalne zajednice kao važan spomenik prošlosti Starigrada.

Literatura

- Batović, Š. 2004, *U osvjet povijesti. Zbornik odabranih radova II*, Zadar.
- Cipriano, M. T., Carre, M.-B. 1989, Production et typologie des amphores sur la côte adriatique de l'Italie, in: *Amphores romaines et histoire économique: dix ans de recherche (actes colloque Sienne 1986)*, Collection de l'École française de Rome 114, Rome, 67–104.
- Čače, S. 2007, Aserija i njezino zaleđe: Bukovica, Zrmanja, južni Velebit, *Aseria*, 5, 39–82.
- Dubolnić, M. 2006, Prapovijesna nalazišta na području Starigrada Paklenice, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 48, 1–55.
- Dubolnić, M. 2007, Argyruntum i njegov teritorij u antici, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 49, 1–58.
- Dubolnić Glavan, M., Glavaš, V. 2011, Prilog poznavanju najstarijeg optjecaja novca na prostoru južnog Velebita, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 28, 95–121.
- Guštin, M. 1984, Die Kelten in Jugoslawien, *Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz*, 31, 305–363.
- Horvat, J., Bavdek, A. 2009, *Okra. Vrata med Sredozemljem in Srednjo Evropo*, Opera Instituti archaeologici Sloveniae 17, Ljubljana.
- Kirigin, B. 1990, Late Gnathian: a glimpse at the Issa case, in: *B' Epistemonike Sinanthese Gia Ten Ellenistike Keramike*, Athina, 58–65.
- Lippolis, E. (ed.) 1994, *Catalogo del Museo Archeologico Nazionale di Taranto III. 1. Taranto, La necropoli: aspetti e problemi della documentazione archeologica tra VII e I secolo a. C.*, Taranto.
- Parović-Pešikan, M. 1982, Grčka mahajra i problem krivih mačeva, *Godišnjak Centra za balkanološka ispitivanja*, XX/18, 25–52.
- Stipčević, A. 1960, Latenski predmeti iz okolice Obrovca, *Diadora*, 1, 87–94.
- Šešelj, L. 2005, Utjecaji dirahijskih keramičkih radionica na području srednje Dalmacije, *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku*, 98, 49–61.
- Šešelj, L. 2008, The influence of Dyrrachium pottery workshops in central and south Dalmatia, *Rei Cretariae Romanae Fautorum, Acta*, 40, 105–112.
- Tonc, A. 2011, Rezultati probnih istraživanja na Gradini Sv. Trojice kod Starigrada-Paklenice 2010., *Annales Instituti archaeologici*, VII, 85–87.
- Tonc, A., Radman-Livaja, I., Dizdar, M. 2013, The warrior grave from Sveta Trojica near Starigrad Paklenica, in: *Weapons and Military Equipment in a Funerary Context. Proceedings of the XVII ROMEC Conference, Zagreb, 245–258.*

Summary

In October 2012, trial excavations were carried out at the foot of the Sv. Trojica hillfort, in the vicinity of Starigrad Paklenica. Four sondages revealed mostly ceramic material while on the southern slopes of the hillfort a rich habitation layer was investigated containing large amounts of ceramics, animal bones and shells. Finds include Lamboglia 2 type amphorae, Gnathia fragments and other Hellenistic ceramics and fragments of several pots of a coarser texture. Notable among the metal objects are an iron curved knife, a Numidian coin and iron rivets from Roman military footwear from the Late Republican and Early Imperial period, confirming that the position was used by the local Liburnian community but also possibly by the Roman army in the period from the 2nd until the end of the 1st century BC.